

Debatten blir en tävling i illvilja

Dagens Nyheter den 4 maj 2016

En grundläggande fråga för alla samhällsvetenskapliga forskare är vilken roll vi bör spela i samhällsdebatten. Jag tror vi kan tillföra två saker. Den första är förstås kunskap om olika samband som kan ge bättre underlag för politiska beslut.

Den andra är hjälp att strukturera frågeställningar där avvägningar måste göras mellan mål som står i konflikt med varandra. Forskarutbildning är då en bra bakgrund eftersom den betonar vikten av att skilja mellan värderingar och analys. Dessutom är straffet, i form av förlorat anseende bland kollegorna, hårt för den forskare som i debatten misslyckas med det.

De senaste decennierna har det funnits två starka tendenser när det gäller sambandet mellan forskning och politik. För det första har kraven på forskningsunderlag för politiska förslag blivit större. Politiker konfronteras i dag mer än tidigare med frågor om vilket forskningsstöd deras idéer har.

För det andra har det blivit vanligare att forskare som deltar i samhällsdebatten utsätts för misstänklighöranden. Det beror förmodligen just på att forskningsargument väger tyngre i debatten. Då blir incitamenten för politiska aktörer att ifrågasätta forskare starkare.

Jag ska ta ett personligt exempel. Det är inte något av de värsta men representativt.

Arbetsmarknadsekonomiska rådet (AER), där jag är ordförande, har föreslagit nya ingångsjobb med låga ingångslöner som ett sätt att minska arbetslösheten för dem med minst färdigheter. Vi pekade nyligen på att arbetsmarknadsutvecklingen i Tyskland ger starkt stöd för att större lönespridning verkligen ökar sysselsättningen i svaga grupper (DN Debatt 21/4). Det skedde på grundval av en rapport av en internationellt ledande arbetsmarknadsforskare.

Daniel Swedin kommenterade vår DN-debattartikel i en ledarkrönika i Aftonbladet. Swedin gör inget försök att väga olika sakargument mot varandra utan konstaterar bara rakt upp och ner att större lönespridning "inte har spelat någon stor roll för att tysk arbetslöshet faktiskt sjunkit". Därefter slår han fast att skälet till att "arbetsgivarfinansierade svenska ekonomer" talar om den tyska utvecklingen är att "de vill, mer än något annat, ha ett land där klyftorna vidgas mellan den som tjänar minst och den som tjänar mest".

Swedins argument är alltså att man inte bör beakta AER:s analys eftersom rådet är näringslivsfinansierat och därför har ett övergripande illvilligt mål att skapa ett ojämnt och otrevligt samhälle. Detta är ett exempel på en allt vanligare argumentationsteknik. I stället för att utgå från att olika förslag syftar till att lösa just de problem som anges (arbetslösheten i det här fallet) antar man att det finns en dold agenda och ifrågasätter förslagsställarnas motiv.

Argumentationstekniken bryter mot det som i vetenskapsteori kallas välvillighetsprincipen. Den går ut på att man enbart diskuterar själva sakfrågan, i det här fallet om större lönespridning är effektiv för att minska arbetslösheten och hur man bör värdera de negativa effekterna i form av större inkomstskillnader.

Man bör också göra en välvillig tolkning av förslagen för att därmed få till stånd en konstruktiv debatt. Swedins diskussion är ett typexempel på motsatsen: en illvillighetsprincip där man i stället vantolkar argumenten och försöker misskreditera dem som kommer med förslag som man ogillar.

Detta sätt att diskutera sänker kvaliteten på samhällsdebatten. Det gör det svårare för väljarna att på en rationell grund bilda sig en uppfattning om för- och nackdelar med olika alternativ, vilket ju faktiskt är grunden för en väl fungerande demokrati.

Men det finns också en annan aspekt som Anna Dahlberg tog upp i en ledare i Expressen med rubriken "Vänsterns vrålande sabbar debatten" den 20/2. Hon oroar sig för att "om ledande akademiker binds vid skampålen när de lägger fram obekväma slutsatser finns en uppenbar risk att de drar sig undan" och ställer den retoriska frågan "Vem vill bli nästa professor att hängas ut som högerspöke eller rasist?".

Jag tror inte problemet är det som Dahlberg pekar på. Forskare som är väl etablerade i både akademi och samhällsdebatt blir efter ett tag ganska tåliga. Vi utvecklar förmodligen en närmast masochistisk ådra där en vecka utan att ha blivit offentligt hudflängd någonstans känns snarast tom. Problemet är i stället alla de yngre samhällsvetenskapliga forskare som inte hunnit utveckla sådana böjelser och därför avstår från aktivt debattdeltagande. Det förstärker den tendens som redan finns därför att trycket att av meriteringsskäl ägna sig åt enbart inomvetenskaplig publicering är så stort.

Vad kan göras för att få till stånd en bättre debattkultur? Jag vet inte. Kanske är de "marxistiska produktivkrafterna" bakom illvillighetsprincipens utbredning så starka att de inte går att stå emot. Kanske kunde ett litet bidrag vara att utlysa en "illvillighetstävling" där forskare får kora de tio mest osakliga inläggen i pressen och andra medier om olika samhällsproblem. Helt klart skulle det bli en spännande tävling eftersom konkurrensen är stenhård.

Lars Calmfors, professor emeritus i internationell ekonomi
Forskare vid IFN och ordförande i Arbetsmarknadsekonomiska rådet